

PIACI NAP

– három szólam

Mi nem szerettük a piacot.

A legjobb volt háztól eladni, amikor eljöttek, tudták, miért jönnek, olyankor nem nagyon alkudtak, csak ha valaki többet vitt, akkor illett egy kicsit engedni, de akkor már úgy mondtuk eleve az árát, mondjuk, a krumplit, mennyi a krumpli, mennyi kellene, úgy öt kiló körül, hát a piacon hatvanért megy kilója, de ha öt kilót elvisz, akkor legyen ötven. Meg egy picit bőven is mértük, mindig fölfelé kellett egy kicsit állni a *tányéros kila* szárának. Azért, hogy háztól vitte el, nem volt olcsóbb, otthon külön kellett *kísírgetni*, félbehagyni, amit éppen csináltunk, a piacon már úgyis ott voltunk, mért nem jött oda. Mert ő se szeretett alkudni, nem mindenki szeret, közelebb is voltunk, de nem is az, hanem azt nem szerette, hogy ott sose tudta, ki jár jobban, ötször végigjárta, hogy kinél mennyi meg milyen a portéka, de nem tudta, hogy ki mennyit engedne, ha még tovább sápítózna, meg ki hogy beszél vele, van, aki nagyon csúnyán beszélt a kuncafttal. De kuncaft is van, *amék* csak azért jön oda, hogy ócsárolja az árut. *Nem könnyű.*

Valamire fölébrednek reggel, zajra, csöndre, valami zaj van, vagy csönd van, semmi nesz. Vagy a világosra, sötét van, félhomály, mint ha még hajnal lenne, de fénycsík keretezi a beriglizett spalettát. Milyen nap van, miért

nem keltettek, nincs iskola? Délutánosok vagyunk. Pár hét még, és vége az iskolának. Jó a takaró alatt, nincs senki a szobában, a bátyám helyén lapos a paplan, a húgom még meg sem született, föl kellene kelni, hideg a konyha, körbejárom a házat, üres. Nincsenek a biciklik, mindenki elment. A földre, a kertbe, a városba. Szülém már meghalt. Piac. Szülém még gyalog járt a piacra, a hátán vitte a portékát, a derekára kötve a dohányt, a tanár úrnak is mesélte apám, aki az anekdotákat gyűjti, biciklivel jött, családlátogatásra, hogyan csaptuk be a fináncokat. Mondták tegnap este, hogy piac lesz, kimennek a piacra, vagy csak anyám megy ki, kivisz két pár tyúkot, túrót-tejfölt, *garaboly* borsót, fejteni való meggyet. Mikor mit. Nem járnak a piacra, leginkább tavasszal, nyár elején megy ki anyám, egy-egy pénteki nap, vagy néha kedden, amikor már nagyon nincs pénz arra a hétre, hónapra, kell valamire, befizetni az iskolában, vagy *koncertet venni* a disznóknak, csirkéknek. Este megfognak négy tyúkot vagy nagyobbacska csirkét, párosával összekötik a lábukat, a pajtában éjszakáznak, reggel bekerülnek a kosárba, és ki a piacra. Azzal a pénzzel ki lehet húzni, amíg nem jön valami valamiért. Malacokért leginkább, bikáért, de azt ritkábban *szállítunk*. Vagy megint megfogni két pár tyúkot. Majd lesz cseresznye, eper, aztán beindul a meggy, a borsó, újkrumpli, azzal már elleszünk nyár végéig, mire megjön a búzáért a pénz. Mindig nehezen jön a pénz, visszatartják, krízis van, restrikciónak, *mindég a parasztot nyúzzák.*

Nem szerettem, hogy alkudtak, de *muszáj vót*. Van, *amék* azért jár ki, kuncaft is, árus is, hogy alkudozzon. *Mink* nem szerettük. Anyád különösen nem szerette, *vót, amék* elkezdett udvarolni, ott, a fülem hallatára piszkoskodott, piszkos ravasz, anyádnak udvarolt, de azt várta, hogy én szóljak, hogy jól van, add oda neki annyiért, *oszt menjen Isten hírive'*. De ezt már tudtuk, megbeszéltük előre anyáddal. Meg már meg sem kellett beszélni. Tudtuk azt is, hogy miből mennyit engedjünk, bár az mindig attól függött, hogy milyen a piac. Ebben sose lehattunk teljesen biztosak, valamelyik nagyobb gazda elment Szabad-

kára vagy még távolabb, esetleg többen is, vagy idejött valaki egy kocsiderék uborkával, krumplival Adahatárról vagy Bánátból, az rögtön megérződött. Mindig azzal kezdtük, mikor kiértünk, hogy egyikünk körbejárt, mi mennyiért megy. Akkor még nem volt muszáj így kiírni, mint most csinálják, hall-

gatózni kellett, meg kérdezni, *vót, amék* megmondta, *vót, amék* piszkoskodott, ismertük egymást, tudtuk, hogy ki árul, a kuncsaftokat is ismertük, ha *épp űtet* nem is, de látszott a *színirű*, hogy kicsoda, azt is tudta, miből mennyit visz majd, meg hányat fordul, mire előveszi a bukszát. Egy borsólevesre valót, krumpliból fél *kilát*, egy-kettő a levesbe, a többit kisütni, meg az egyik kisebb tyúk vagy a csirke, az egészből kijön a szombat-vasárnapi ebéd. A piacon látni, hogy ki mit ebédel, ismered az egész várost, borsóleves újkrumplival, zsenge répával, zöldséggel, krumplis tészta a tavalyi krumpliból, ez van szombaton, vasárnap meg a tyúk, levesbe meg kirántva, meg az újkrumpli sütvé, jó az az apró szemű, egészbe lehet sütni, az a legjobb.

De nem szerettünk ott álldogálni, hallgatni a sok *hiábavalóságot*. A legjobb volt, még Kanizsán, amikor voltak az állandó kuncsaftok, reggel elvittük házhoz a portékát, tanárek-

hoz, ügyvédékhez, megvolt a heti rendelés, volt, ahol ki volt készítve a pénz, vagy ott-hagyták a gyereknek vagy az öregasszonynak, volt, ahol megkínáltak valamivel, kávé nem ittunk még akkor, az csak később jött divatba mifelénk. Volt, amikor ki sem kellett menni a piacra, minden elment a házaknál.

Régebben, mikor még több portékával mentünk, egész napra mind a ketten, túróval, tejföllel, vajjal, vajjaljával, baromfival, zöldséggel, akkor körül is néztünk, a piacon is meg a városban is, fiatalok voltunk, jobban érdekelt bennünket, hogy mi van, nemcsak az, hogy ki beteg, ki halt meg, ki megy férjhez, hanem hogy mit kellene csinálni. Elmenni dolgozni, gyárba vagy a hajóra, vagy maradni otthon, túrni a földet, úgy legalább jobban félre lehet tenni a pénzt, ha nem megy az ember, ha kevesebbet is keres, de kevesebbet is költ. Egyikünk árult, a másik körülnézett, apád néha a kocsmába is bement, de mindig csak egy pohár borra vagy spriccerre, nem szeretett ott ragadni, hallgatni a *virtuskodást*, meg én is haragudtam, ha sokáig elmaradt, *no, magát is itthagyták hervadozni a napon, láttam, hogy az ura ott udvarol a menyecskéknek a tyúkpiacon, szép bögyös csirkek vannak ott, na, mennyié' adja a barackot*. Volt asszony, aki patáliát csinált, *föllátott* ilyenkor, de az még rosszabb volt, én inkább meg se hallottam, lehajoltam az asztal alá, a kosarakhoz, vagy úgy csináltam, mintha válaszolnék a szomszédban áruló asszonynak, aztán mondtam, hogy nagyon jó ízű a vajalja, tegnap süttöttük ki, vigyen a feleségének. Meg gyorsan el is ment az a kis pénz a kocsmában, ha fizettek neki, akkor vissza is kellett hívni, nem is akart annyit inni, meg sokba is került. Nagyon meg kellett fogni a pénzt, ebben nagyon összetartottunk.

Én nem mentem sosem a piacra, nem vittek, korán kellett kelni, útban lettem volna, velem kellett volna foglalkozni, *pisálni-kakálni, pityizálni*, úgyis megkívántam volna valamit, aztán addig nyöszörögtem volna, amíg *valame-lyiküknél el nem szakad a cerna*, úgyis csak unatkoztam volna, kérdezgettem volna, hogy mikor megyünk már, mikor megyünk már, mikor megyünk már haza.

Mikor jönnek már haza, kérdezgetem magamban, keringek a házban, reggeliztem már rég, tej, túró, tejföl, kimegyek a kutyához, ug-rál a láncon, ahogy meglát, adok neki enni, égett disznósírba mártott kenyér, még hűvös van kint, de szépen süt a nap, melegen, laposan átnyír a gyümölcsfák felett, még hideg van, már meleg van, végigfut rajtam a hideg, süt rám a nap melege. A disznók, a csirkék, a szagok. Hideg por préselődik a papucsomba a hátsó udvaron. Megnézem, hátha van valaki az istállóban, hátha mégsem mentek el. Hát-ha már megjöttek. Lassan fordulnak hátra a tehének, vastagon csavarodik a nyakuk, tágul az orrlyukuk, szépek, szépen bámulnak az ajtóban álló kisfiúra. Fénycsík, porcsík, pá-racsík. Megrázza a fejét a ló, megismer, tudja, hogy én vagyok az. Most már csak egy lo-vunk van, mióta elment apám a gyárba. A ló

rángatja a bőrét, ha rászállnak a legyek. Ápo-rodott, édes trágyaszag, legfelül még a száraz, meleg szalma vékony rétege. A palántásban sincs senki, felhajtva a nejlonfólia alja, szellő-zik, friss hiányok a paprika- és paradicsom-palánták között, vittek ki a piacra.

Apád mindig attól félt, hogy megharagsza-nak, ha nagyon kitartjuk az árát. Meg ha na-gyon fönt hordjuk az orrunkat. Ő mindig szépen akarta mondani, hogy nem lehet any-nyiért, hát el tudja képzelni, mennyi vesződ-ség van vele, hányszor kellett ezért kimenni a *bosztán*ba, hogy most itt legyen, *oszt'* maga hazavihesse. Lehet alkudni, de akkor vigye el mindet, hogy ne álldogáljunk itt *semmi ha-szon fejibe*. Én nem szerettem ilyeneket mon-dani, úgyis tudták. Igaz, hogy valamit kell mondani, nem állhat ott az ember, mint a ku-ka. Mindig ugyanaz volt a kifogás, sovány

vagy apró szemű, vedlik a háta, kukacos ez, nézze csak, fonnyad már a szára, ez nem tegnap lett *leszéve*. Ne mondja már, *tűrűjje meg a szemüvegét*, persze hogy fonnyad, ha itt égeti a nap. Menjen a *kufákhoz*, azok *lesprickelik* magának, mintha most húzták volna ki a földből, aztán meg már fás a bele. Volt, amelyik megsértődött, volt, amelyik harmadszor is visszajött, hogy még mindig nem kelt el, odaadom-e ennyiért meg annyiért. Volt, amikor bántam, hogy odaadtam, elvitték volna többért is, ha kivárom, hogy fölkeljenek az urak. Volt, amikor bántam, hogy nem adtam oda. Mindig siettünk, nem szerettük elpiaconzni a napot. Régebben a tyúkokat, galambokat a tyúkpiacra vittük, de aztán minden átkerült ide, ahol most van, sokan árultak így, vegyesen, tyúkot, zöldséget, gyümölcsöt, ha már kint álltunk, csináljunk abból is valamit. Ha elmentek a tyúkok, aztán már nem nagyon álldogáltam ott a krumplival, borsóval, vagy odaadtam olcsóbban, vagy hazahoztam, nem szerettem ott tölteni *az istenke drága idejét*.

Összetartottunk a szomszédokkal, de azért sosem lehettünk biztosak benne, hogy ha valaki reggel megmondta az árát, nem adta-e aztán olcsóbban oda. Vagy olcsóbbat mondott, aztán mi annyiért raktuk ki, aztán csodálkoztunk, hogy valaki elvitte korán reggel az egészet. Megvette a *kufának*, főleg ha szép volt, aztán annak még haszna volt rajta. A *kufák* azok összebeszéltek, ők voltak otthon. Nagy is volt a szájuk, ha csak odamentem, mikor voltak nála, kihallgatni, hogy ugyan mennyiért adja az újkrumplit vagy a borsót, akkor már óbégatott, hogy mit báméskodik itt, úgysem vásárol, csak bejönnek ide a kis portékájukkal, és azt se tudják, mi az a piac. Pizkosak voltak a *kufák*, de lehetett tőlük tanulni. Sokszor így jártunk jól, a jobb érzésű vevő inkább tőlünk vett, meg szóltak, hogy *a kufák most vitték le az árat*, ne tartsuk már ki, mert ránk marad.

Van, amék csak beszélgetni jár ki, mondja a magáét, hogy mit hallott, vagy hogy mi van Amerikával, meg az oroszokkal, hogy mi lesz, meg nálunk is hogy mi van, *etessük ezeket az arabokat meg négereket*, mindenre van

pénz, csak a népnek nincs. Ezekkel nem beszélünk, ha nagyon belekezd, akkor elküldjük, hallja, menjen innen, ne politizáljon itt, menjen innen, ha nem vesz semmit, ne tartsa föl a sort. Nincs is sor. Nincs hát, mert senki sem mer idejönni, *amég* maga itt van. Vagy a belügynek dolgozik, vagy csak olyan *buta okos*. A piacon lehet már beszélni mindent, hagyják, csak az *Öreget* nem szabad bántani.

Bemegyek, *fölcsapom* a tévét, tanulni kelleme, ebben a félévben délután járunk iskolába, délben szoktam ebédelni, harangszó, hírek, játék és muzsika tíz percben, aki kérdez, Czigány György, aki válaszol, Fülöp Csabáné villamoskalauz. Tanulnom kell addig, mindjárt kilenc, megnézem, van-e már rajzfilm az iskolatévében, megy a fizikaóra a belgrádi tévén, egy ember magyaráz, valami szertár, kísérlet, gyorsan elunom, benyomom a második gombot, persze még nincs adás, a harmadik gomb a magyar egy, ott is iskolatévé, okostojás gyerekek, földrajzóra, mutogatnak a térképen, hol van a Börzsöny, milyen magas, mindent tud a gyerek, szép kockás ingje van, nem látszik, hogy milyen színű, kékes-szürkés lehet, vagy piros, mit fogok fölvenni az iskolába, azt a narancssárga virágos inget, az olyan hippis, van *farmerkám* is, a bátyám nem hippis, csak hosszú a haja, én hippis vagyok, de csak kicsit hosszú a hajam, otthon úgy igazgatjuk, hogy ne látsszon, milyen hosszú, nem nagyon látnak ilyenkor, anyám sem bánja, ha nem kell most borbélyhoz küldeni, ha még egy hónapig nem kell elmenni, akkor jó hosszú lesz, mire vége lesz az iskolának. Lehet, hogy szól a tornatanár, hogy a lányok sorába kellene állnom. Mintha csukódott volna a kapu, gyorsan *elcsapom* a tévét, átfutok tanulni a szobámba, rájövök, hogy nem csináltam semmit, gyorsan megnézem, hogy mit nem kell tanulni, mit tudok gyorsan megírni, a történelmet majd a végén, a matek az könnyű, a nyelvtant csak ki kell tölteni, torna, angolból tanulni kell a szavakat, tanulom a szavakat, elolvasom, ismétlem, letakarom a bal oldalát, úgy nehéz, letakarom a jobb oldalát, ismétlem, előveszek egy tavalyi füzetet, és lemásolom az egészet, lemásolom újra csak a nehéz szavakat, átismétlem őket,

még egyszer lemásolom. A történelmet majd a végén. Nem jött még haza senki. Kimegyek inni. Megiszom még egy bögre tejet. Nem szeretem cukorral. Teszek bele cukrot. A barátom cukorral issza a tejet, mi nem szoktuk cukorral, mert úgy édes. Cukorral jó édes, kicsit émelyítő, nem jó. Kár, hogy most nem ihatok utána vizet, mert elcsapja a hasam. A gyerekek hülye kérdéseket tesznek fel az iskolatévében. Olyan okostojások, fejből tudják, hogy mikor fedezték fel Amerikát, aztán megkérdezik, hogy miért Amerikának hívják, ha Kolumbusz fedezte föl. Mintha nem tudnák. Ha tudja, hogy mikor fedezték föl, akkor azt is tudja, miért hívják Amerikának. Eljártsszák az egészet a tévében. Mi nem így beszélünk, kiröhögnék, aki így beszél. Engem is kiröhögtek, amikor beköltöztünk Zentára, és néha *őzve* beszéltem. Pedig mindig vigyázok, hogy helyesen mondjam. Megnézem, van-e már rajzfilm. Hátha nem unalmas. Tanulni kell a történelmet. Meg közben hazajön anyám. A rajzfilm csak öt perc, ha van. Ha nincs, akkor meg *elcsapom*. Még mindig az okostojások, megnyomom az egyes gombot, jól kattán. Vigyázva nyomom, *nehogy elpusztítsam*, kettőt kattán, úgy akad be rendesen. A hetediken és nyolcadikon nincs semmi, a hatodikon néha bejön valami homályos kép, az ötödiken van az újvidéki tévé, de csak este lesz műsor. A magyar kettőn is csak este lesz műsor. Nem keresek semmit, úgyszincs semmi, este lesz majd valami film. Tanulom a történelmet.

Amikor apád elment dolgozni, akkor egy kicsit könnyebb lett, hogy minden hónapban kapott fizetést, akkor már nem nagyon kellett piacolni, csak tavasszal meg nyár elején, ha nem jött pénz a szállításért, vetni meg ültetni meg akkor kell, csirkét *íratni*, akkor van a legtöbb költség. Mink nem piacoltunk rendesen, nem szerettünk ott kint álldogálni meg a sok üres beszédet hallgatni, mindenki csak mondja a magáét, akkor én is mondtam valamit, mert muszáj volt, de olyan volt, mintha nem is én mondanám. Én dolgozni szerettem, kint a földben, csinálni, aztán néha ki egyenesedni, és végignézni azon, amit megcsináltál, hogy tisztán látszik a sora, hogy

szép a paprika, mikor már messzebb egyben látszik a zöld, és tudom, hogy ez a miénk, nyár végén már piroslik, a második szedés a legtöbb, amikor elszállítjuk, és ott áll hegyekben az átvett paprika, az is szép, kicsit furcsa, amikor a mi kezünk munkáját is beöntik a többi közé, de szép az a nagy hegy paprika, vagy a nagy raktárban a bálázott dohány, az is szép. A piacon büszke lehetsz, hogy a tiéd a legszebb áru, de a másiknak meg a másik a legszebb, meg nem is mindig a legszebbet keresik, hanem ami olcsóbb, van, aki a legolcsóbbat, az apró szeműt meg ami már fonyadt, lötyyedt, amit már nem lehet még egyszer kivinni, mindig azt vásárolja, hiába szép, nagy szemű a meggy, azt mondják, hogy drága, inkább vesznek apró szeműt, hiába monddod, hogy ez csemegének is jó, meg hogy ebből nincs ám annyi szem a fán, ez másfajta, mennek tovább, nem a legdrágábbat veszik, amelyik a legszebb. A legszebb sokszor megmarad, nevettük is, hogy mi vagyunk a leggazdagabbak, nekünk telik a drága meggyre, a legszebb fehér húscsirkére, ribizlire kilószám, nem győztétek enni. Fejthették a meggyet, aztán ha volt idő, befőztem, ha nem, akkor be a mélyhűtőbe, tavasztól már volt benne hely, fogyott a hús.

Elengedem a láncról a kutyát, körbejárom vele az udvart, hátramegyek a koszorúvirágig, apró fehér szemei szétfoszlott fekete kötény mintája, alatta az árnyékban a régi házból áthozott, kéklő nefelejcskek.

Most már nem megyek sehova, csak itthon vagyok egész nap, hiába is mennék, nincs is, akivel találkoznék. Olyan, mintha már nem is élnek.

Nem nagyon szeretek kijárni a piacra, nem nagyon ismerem ezeket most, megállok beszélgetni némelyikkel, az öregebbje, *az olyanok, mint tik vagytok most már*, még odafigyel, van, amelyik megismer, a fiatalabbja csak kérdezi, hogy mit parancsol, bácsi, mondom neki, hogy nem parancsolok én, csak vennék egy kis paprikát, de ezek a mostaniak már nem nevetnek. Járkálok egy kicsit, nézelődök, szép a piac most is, kár, hogy anyád nem tud kijönni, süt a nap, a fák alatt árnyék van, langyos huzat a sorok között, jólesik, hogy jár a szél, és a nap átszűrődik a levelek között.